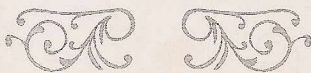

Україна і Німеччина

збірник наукових праць

Austauschdienstes (DAAD) in Kiew eingerichtet. Im gleichen Jahr wurde ein Abkommen über Hochschulzusammenarbeit geschlossen. Mehrere deutsche Programmlehrer und Lektoren sind an Schulen und Hochschulen in der Ukraine tätig. Derzeit studieren etwa 4.000 Ukrainer an deutschen Universitäten. Im September / Oktober 2008 fanden in der Ukraine "Deutschlandwochen" statt (über 100 Veranstaltungen in 16 Städten, mehr als 200 Künstler aus Deutschland).

Alle diesen Tatsachen bestätigen, dass die Vielseitigkeit der historischen kulturellen Formen zwischen der Ukraine und Deutschland ihre Fortsetzung auch in der Zukunft finden.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Enzyklopädie der Ukrainistik. – Teil 2. – Muenchen ; New York, 1949. – S. 702.
2. Ivan V. Bycko. Ukrainische Kultur. Geschichte und Gegenwart. – L'viv, 1994. – S. 326.
3. Hryhoryg Nud'ha. Ukrainische Balladen und Lieder in der Welt. – L'viv, 1998. – S. 11.
4. Ivan V. Bycko. Ukrainische Kultur. Geschichte und Gegenwart. – S. 327.
5. Ebd. – S. 326.
6. Pavel A. Florenskij. Unvollendete Arbeit "Beim Wasserwirbel des Gedankens", Sammlung der wissenschaftlichen Artikel. – Moskau, 1986. – S. 119.
7. Pavel A. Florenskij. Kirchliche Aufführungen als Synthese der Kunst. – Makovec, 1922. – Nr. 1. – S. 32.

Олександр Дрогайцев

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ПРИ ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Oleksandr Drogajtsew. Das komplexe Herangehen bei der Entwicklung der beruflichen Kompetenz von angehenden Lehrern. In diesem Artikel werden Komponenten der beruflichen Kompetenz von angehenden Deutschlehrern im Kontext des komplexen Herangehens an die Lehrerausbildung bestimmt und charakterisiert.

Як відомо, компетентнісний підхід в освіті зародився в педагогічній науці в кінці 60-х – на початку 70-х років ХХ ст. на Заході, у кінці 80-х – у СРСР. Але саме останнім часом поширюється освіта, яка базується на визначених і обґрунтованих компетенціях особистості – СВЕ (competence-based education). Ідеї модернізації освіти на компетентнісних засадах, проблеми становлення і розви-

тку професійної компетентності сучасного фахівця та її складових активно обговорюються й розробляються в наукових колах. Великий внесок у розробку цих питань зробили такі науковці, як: Дж. Равен, В. Хутмахер, Є. Бачинська, В. Болотов, Т. Браже, С. Гончаренко, Д. Ельконін, Е. Зеєр, І. Зимня, І. Зязюн, Т. Іванова, Н. Коломінський, К. Корсак, А. Маркова, Н. Ничкало, С. Трішина, І. Фрумін, А. Хуторської, С. Шишов та ін. У сучасній педагогіці стверджується, що компетентнісний підхід – це сукупність загальних принципів визначення цілей освіти, добору її змісту, організації навчально-виховного процесу та оцінювання навчальних результатів. На підґрунті міжнародних і вітчизняних досліджень із цієї проблеми учасниками робочої групи, створеної в рамках проекту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний – рівному»», було розроблено орієнтовний перелік із семи ключових компетентностей, з яких складається компетентнісний підхід у навчанні: уміння вчитися, загальнокультурна, громадянська, підприємницька, соціальна, компетентності з ІКТ, здоров'язберігаюча [5, с. 90].

Компетентнісний підхід в освіті безпосередньо пов'язано з ідеєю цілеспрямованості та цілезаданості навчально-виховного процесу, з формуванням у педагогів професійної компетентності. Але тут виникають питання не тільки змістовного характеру (у чому полягає суть компетентнісного підходу в освіті?), але й термінологічного (що є компетентність і компетенція, чим вони різняться? Які види компетентностей і компетенцій складають професійну компетенцію?). Слід зазначити, в науковій літературі можна знайти від 3 до 37 видів компетенцій та компетентностей.

Мета статті – визначити складові професійної компетентності та охарактеризувати їх особливості.

Деякі вчені використовують поняття «компетенція» і «компетентність» як синоніми, але сьогодні більшість дослідників чітко розрізняють ці терміни. При цьому компетенції характеризують найвищий, узагальнений рівень умінь і навичок (А. Г. Бермус), який визначається статутами, нормативними документами, посадовими інструкціями, навчальними програмами (А. К. Маркова). Компетенція – це соціальна вимога (норма), яка є заданою напе-

ред, до освітньої підготовки фахівця, й є необхідною для його якісної продуктивної діяльності у відповідній сфері, а компетентність – комплексна інтегративна характеристика особистості (С. В. Трішина, А. В. Хуторської). Також багатьма дослідниками компетентність розглядається як уміння актуалізувати накопичені знання та вміння, коли це необхідно, використовувати їх у процесі реалізації своїх професійних функцій, тобто наявна особистісна якість (сукупність якостей) фахівця та мінімально необхідний досвід діяльності у заданій сфері. Компетентність проявляється та здобувається в діяльності.

Аналіз наукової літератури показує, що вчені, які досліджують проблеми компетентності педагога, не тільки використовують у своїх роботах різні терміни: «професійна компетентність» (Є. Бачинська, В. Введенський, Б. Гершунський, Т. Добудько, А. Маркова, Т. Сорокіна), «педагогічна компетентність» (Л. Мітіна, С. Стрельникова), «професійно-педагогічна компетентність» (Н. Кузьміна, Є. Кузьмін, Ю. Кулоткін, З. Єсарєва, Г. Сухобська), але й по-різному визначають зміст поняття, його структуру.

Так, Т. М. Сорокіна [7, с. 110-111] під *професійною компетентністю* вчителя розуміє єдність його теоретичної й практичної *готовності* до здійснення педагогічної діяльності, тобто компетентність – один із ступенів професіоналізму, складова педагогічної діяльності, здатність особистості педагога вирішувати різні типи педагогічних задач. А *професійна компетенція* вчителя – *динамічний, процесуальний бік його професійної підготовки*, характеристика професійного росту, професійних (мотиваційних і діяльнісних) змін. Тієї самої думки дотримується Є. М. Бачинська, уточнюючи, що «*професійною компетентністю*» слід розуміти *інтегровану особистісну характеристику*, що включає психологічну (розуміння та усвідомлення власної діяльності) та теоретичну (набуття особистісно значущих знань і вмінь) *готовність* педагога до діяльності, його здатність вирішувати на практиці педагогічні задачі та виконувати роботу загалом [2].

На думку В. Введенського, *професійна компетентність* – це ефективне використання в реальній освітній практиці певного

набору знань, умінь та навичок. Важливими складовими професійної компетентності педагога є комунікативна, регулятивна, інтелектуально-педагогічна, операціональна та інформаційна компетентності [3].

Трирівнева ієрархія компетенцій (ключові, загальнопредметні, предметні) запропонована А. В. Хуторським. Також дослідник визначає перелік *освітніх компетенцій* (ціннісно-смілова, загальнокультурна, навчально-пізнавальна, інформаційна, комунікативна, соціально-трудова, особистісного вдосконалення), які залежать від цілей загальної освіти, структурної презентації соціального досвіду та досвіду особистості учня (студента), який дозволяє йому оволодіти соціальним досвідом, отримати навички життя і практичної діяльності в суспільстві [8, с. 63].

Г.І. Баєва підкреслює, що *компетентність фахівця* – це «привласнена, відрефлексована ним у ході професійної діяльності система соціально-значущих та особистісно-значущих компетенцій», тому розмежує ключові компетенції, дещо звужуючи класифікацію А. В. Хуторського (навчально-пізнавальну, інформаційну, комунікативну, соціально-трудова, особистісного вдосконалення) і «суперкомпетентності» як діяльнісні характеристики людини (трудова, навчальну, ігрову, комунікативну) [1].

З акмеологічного боку ця проблема досліджується в роботах Н. В. Кузьміної [див., наприклад, 6], де *професійна компетентність* визначається як *здатність педагога перетворювати спеціальність, носієм якої він є, на засіб формування особистості учня з урахуванням обмежень і наказів, що накладаються на навчально-виховний процес вимогами педагогічної норми, де він здійснюється*. Вчена пропонує класифікацію складових професійної компетентності: 1) спеціальна і професійна компетентність у царині дисципліни, що викладається; 2) методична компетентність у сфері засобів формування знань, умінь, навичок учнів; 3) соціально-психологічна компетентність у сфері процесів спілкування; 4) диференційно-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей учнів; 5) аутопсихологічна компетентність в сфері позитивних якостей і недоліків власної діяльності та особистості.

У науковій літературі також виокремлюються такі *складові професійної компетентності*: філософський, психологічний, соціологічний, культурологічний, методичний і особистісний аспекти, які виражаються у таких показниках, як володіння професійними знаннями та вміннями, ціннісні орієнтації в соціумі, культура, що відбивається у мовленні, стилі спілкування, відношенні вчителя до себе, своєї практичної діяльності та її здійсненні (Т. Г. Браже); діяльнісна, комунікативна, соціальна компетентності (Л. М. Мітіна); гностичний, ціннісно-смысловий, діяльнісний, особистісний компоненти (А. К. Маркова); науково-теоретичний, психологічний, операціонально-технологічний компоненти (Т. В. Добудько) тощо.

До структури професійної компетентності педагога входять суб'єктний, об'єктний і предметний компоненти. Суб'єктний компонент визначає якісну своєрідність фахівця як суб'єкта, що може ставити цілі та досягати їх, розвиватися, здійснювати професійну самодіагностику, самозміни, самооцінку і самоаналіз, а також діагностику, зміни, оцінку і аналіз професійної діяльності та її результатів. Об'єктний компонент характеризує процес створювання спеціалістом системи професійної діяльності та забезпечення її функціонування на усіх етапах руху від поставленої задачі до її втілення у досягнутому результаті. Предметний компонент складає продукт спільної діяльності педагога й учнів. Параметрами професійної компетентності є спрямованість діяльності фахівця та вміння її здійснювати. Спрямованість визначає професійну значущість діяльності щодо реалізації компетентності, а вміння – систему дій, що послідовно здійснюються, по вирішенню професійних задач на основі синтезу теоретичних і практичних знань.

Безумовно, професійна компетентність повністю може проявлятися лише у вчителя, який безпосередньо працює, в процесі самостійної практичної діяльності, але її передумови та окремі аспекти формуються ще у період навчання в педагогічному закладі. Дослідники (наприклад, Е. Гусинський, Ю. Турчанинова [4]) підкреслюють, що майбутній учитель, вивчаючи свій предмет, робить те, що потім будуть робити його учні. Він спочатку вчиться, але у своїй професійній діяльності йому доведеться займатися зовсім

іншою справою: організувати навчання, забезпечувати виховання, розуміти дитину, сприяти її росту та розвитку. Саме тому дуже складний і динамічний процес формування професійної компетентності педагога – результат його професійної підготовки, яка визначає його конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг, допомагає активно включатися до існуючого освітнього та соціального простору, сприяє професійній та соціальній адаптації.

БІБЛЮГРАФІЯ

- Баева Г. И. Формирование теоретических основ профессиональной компетентности будущего педагога [Электронный ресурс]: методическая разработка / Галина Ивановна Баева // Министерство образования Пермского края, ГОУ СПО Кунгурское педагогическое училище. – 2007. – Режим доступа: <http://www.yspu.yar.ru>
2. Бачинська Є. М. Професійна компетентність педагога в контексті гуманістичної парадигми освіти [Електронний ресурс] / Євгенія Миколаївна Бачинська. – Режим доступу: <http://www.innovaciya.by.ru/web>
3. Введенский В. Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В. Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51–55.
4. Гусинский Э. Н. Этапы обретения компетентности / Э. Н. Гусинский, Ю. И. Турчанинова // Развитие и оценка компетентности : [тез. докл. конф. – Москва, 1996 / под ред. В. И. Белопольского и И. Н. Трофимовой]. – М. : Институт психологии РАН, 1996. – С. 29–31.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: [бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
6. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Нина Васильевна Кузьмина. – М. : Издательский центр «Академия», 1990. – 124 с.
7. Сорокина Т. М. Развитие профессиональной компетенции будущего учителя средствами интегрированного учебного содержания / Т. М. Сорокина // Начальная школа. – 2004. – № 2. – С. 110–114.
8. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.